

שלוש וארבעות

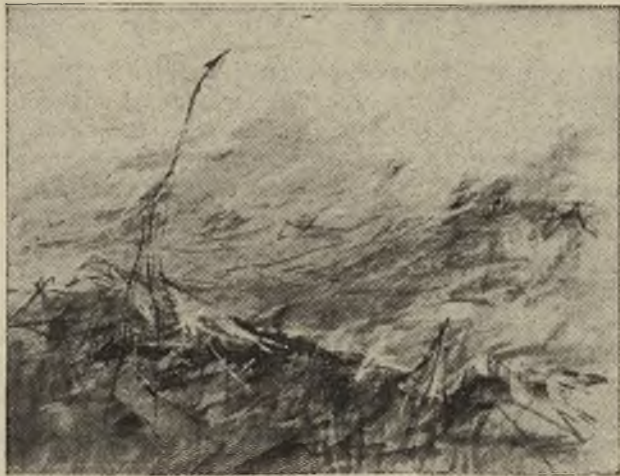
גבריאל מוקד

מחווה לברונו שולץ

כ-תמי-שמון ססגוניים, שהכתימו את לבושו, מנעו ממנו התפארות מיותרת ומוצדקת במעמדו החדש וביופיו ה-אסתטי הטהור. זוהר הלבוש אפף רק קטעים של גופו, מחפתי השרחל עד המרפק, מה-צוארון וכפתורי החולצה עד המיכנס השמאלי, מיכולת תנועה חלקית עד יכולת תנועה חלקית עוד יותר. איך היה יכול להתפאר וללכת ברחוב, שעה ששני כתמים גדולים ושמנוניים בלטו כשתי מדאליות על חזהו, וחומר-הסובסטאנציה העכור, שהייתה אותם, התפשט על-פניו בד-החולצה בחו-סר-יתחום גמור בין שירטוטיו הלא-ברורים ובין רקע הבר עצמו. גם מראה הגב שלו לא היה חופשי ממארת הסימנים של כתמי מורסה בגד-לים שונים. רק שירטוטו הכללי זהר מרחוק באו-רו, לא הוא עצמו מקרוב. הכתמים, שלא ניתנו למירוק, הוכיחו פגם זה מעל לכל ספק. מה היה שחי השירטוט הכללי של יכולתו בתנאים אלה, בהיותו מוכתם ומוקע ללא תקנה בצורה המגו-כח והדוחה ביותר? לפיכך, היה משוכנע שיכנוע גמור שאיש לא הבחין בשירטוט הכללי של מראה גופו ובגדיו, אלא כולם התבוננו כאחוזי קסם בכתמים המכוערים והגדולים, שבלטו לכל אורך גיח כתזכורת לא להתגאות יותר מדי, כפצעי-בגרות חסרי-מרפא של מי שסירב להתבגר בעת שואה, שבאה מוקדם מדי.

לעיתים תכופות נדד בלבטשו המוכתם, מוטרר מעין כל, על-פני חדרי הספרייה הגדולה שבביתו, על-פני ספריות-השאלה שונות שבחוף. אפשר היה תמיד להוציא מהמדפים ספר אחר ספר ול-עלעל במאות עמודים, המכוסים בצפיפות באו-תיות, כנמלים שרחשו לו אך טוב. הוא לא העז, כמובן, להעמיד שוב לדיון בכל חריפותה את בעיית הספר. לפחות שלוש סוגי דיון ייצו ולא ייצו את מה שהיה לו להגיד על בעיית הספר. מכל מקום, התעניין במיוחד בגירסתו של ב. ש.: "האינטואיציה שלי לא הטעתה אותי. לפני היה האותנטיק, המקור הקדוש, אף כי בהשפלה ובירידה עמוקה כל כך. ושעה שמאוחר בערב, מחייך באושר, הינחתי את הנייר הנוקשה במגירה הנסתרת ביותר, בכסותי אותו כחטואה בספרים אחרים, נדמה היה לי, שאני מיישן במ-דור-הארון וחרו, הניצת ובוקע שוב-ושוב בכוח עצמו ומתנועע דרך כל הלהבות וגוני הארגמן, ושב בפעם נוספת ואינו הפץ לרעון. איך נעשיתי שוה-נפש לגבי כל הספרים! כי הספרים הרגילים הם כמטיאורים, לכל אחד מהם רגע אחד, הרף עין, שבו ממריא הוא בזעקה כעוף החול, להוב בכל דפיו. למען רגע אחד זה, למען הרף-העין האחד, אוהבים אנו אותם לאחר מכן, כבר בה-יותם רק אפר. ובחיתור מר נודדים אנו לעיתים באיחור דרך דפים רבים אלה, ומעלעלים כמח-רוח את נוסחאותיהם הממות בהד-הקשה יבש. הפרשנים של הספר טוענים, שכל הספרים שוא-פים לגבול האותנטיק. הם חיים רק את חייהם השאלים, שבעת המראת-השיא חוזרים למקורם הישן. פירוש הדבר, שהספרים פוחתים והאותנטיק צומח וגדל. אף-על-פי-כן איננו חפצים להוגיע את הקורא בהרצאת השיטה הקדושה. רצינו רק להסב תשומת-לב לעובדה אחת: האותנטיק חי וגדל. מה הפועל היוצא מזה? הנה, שעה שנפתח בפעם הבאה את המגילה שלנו, מי יודע היכן יהיו אנה צילאג ונאמני ביתה? אולי נאנאה, צליינית ארוכת שיער, מטאטאת בשולי מעילה את דרכי מוראביה ופונדקיה, נודדת בארץ רחו-קה דרך עיירות לבנות ומחלקת דגמים של באלטאם, של נחל אלוה, בין עניי אלוה המוכים במוגלה ושחין... בסימן השתנות המקור ה-אותנטי רצה לחסות. בסימן השתנות המקור האותנטי רצה לכסות על צחיחות הפגישות עם הספרים ועם מאות העמודים, המכוסים בצפיפות אותיות, שרחשו לו רק טוב. כל חיפושי השווא בספריות הסמינאריות, כל דיפדופו החוזר ונשנה בספריו הפרטיים, כונו למציאת טכסטום, המש-תנים וצומחים בתוכם לעומק, משתרגים ולוהטים בתוך עמודיהם, בלחט איטי סביב עצמם, מובנת אחר מובנת, טכסטום שגם איוריהם מחליפים צבע כל חודש, כל שנה. רק טכסטום כאלה, ה-מוטחים בוודאי בכריכות רגילות למדי, בשורה מייד אחר השורה הקידמית של המדף, היו יכולים להסביר לו משהו ברישור דפיהם הטרי ובחות-מות אדומות קטנות של ספריית המקור, הזריות עליהם פה ושם ברוח של כל מאה עמודים בערך.

הנייר החלק והדפוס הבהיר של הכרכים הגדולים הסדירו (בדרך כלל מכרך א' ועד כרך ח') את האמיתות הנכונות והמפתיעות בדרך הרצאה שליחה ומעניינת, בלי התפרצויות מיותרות. ל-עיתים נמצא אפילו אחד הכרכים של המקור בשורה הקידמית של מדף ממדפי הספרייה, דומה עד להפליא לשאר הכרכים הכבדים. הלב הלם בחזקה בעת שהיד הרועדת פתחה במהירות אחד מספרי תיאולוגיה, פילוסופיה או היסטוריה, לראות אם זה הוא. המקור. המקור הקדוש. לעי-תים היו אפילו הכרכים של המקור מונחים ערי-מות ערימות למיון באחת מפניות הספרייה הסמי-נארית. כך, לפחות, שיער על דרך האומדנה, מתוך חישובים מסובכים של סבירות, הנהירים רק למומחי-סבירות ספורים, שהיסו את עצמם היטב מתוך רעד חולשה פנימית ושלא, אהבו זה את זה. המקור. המקור הקדוש. לעיתים היה

אסתר פרץ-ארד — נוף

התחלה לנקודת סיום, מקביעת יחס לקביעת יחס, מעניין אמיתי לעניין אמיתי. הוא התמודד בזירה ממשית, לבושו הדימוני שימש לו רק כמדי נווט בין האפשרויות, שריון בפני האפשרויות. אך הרי רק חוסר-אפשרויות מוחלט היה את-בחירה אמיתי. סימן-בחירה יחיד, שהאמין בו, היה, כמובן, הערר אפשרויות, העדר חמור ומק-פד של אפשרויות. רק על זה היה יכול להישען, רק על זה אפשר היה לסמוך. משום מה ברור היה לו, ששלילת אפשרות אחת אפשרות הקבילה במישרין לייחוד דרגות הבחירה. כל כישלון בקביעת-היחסים המורכבת, כל מפלה של שאי-פתו הלוהטת לקבוע יחסים דינאמיים בתוך פסיפס היסטורי ותרבותי, נראו כתחליף להעדר-אפשרויות אמיתי. בדרך זו הסביר לעצמו שוב את חוסר-אפשרויותו האמיתי, שרצה להאמין בו כל-כך.

כך ניתנה לו הברירה כל הזמן, בלי הגבלות, בלי שום סייג, שהיה יכול לשייך אותו לריקמת-יחסים מסוימת, לקטע פסיפס כולשהו בתולדות תרבות עתיקה, "משנת מאתיים אחרי הספירה", "משטח שהוגדר בתרמוד", "בין המרבר, מישור הגהר וההר", בין קראמיקה ומסע. צבאי, בין תגלית רפואה ודרך ים, בין שפע הפרטים והיחסים שענייניו אותו תמיד. כל כפיפותו לפרטים נעלמה מייד, נמוגה תמיד כהרף-עין, לאחר תחושת-כיש-לון אמיתי, בדרך התפוררות מוחשית ויחידה.

זמראית החיצונית של ריקמת היחסים נמוגה בלא היתה, כחזיה, באמצעות תחושת-כישלון שאחז בה עד הסוף, שלא ידע לאחוז בה עד הסוף ברגעים קריטיים באמת. הממשות החיצונית של חווייתו היתה רק תחבולה טכנית, אמצעי-שכל-נוע פועל בפריפריה חומרית מסוימת של משמ-עות, בשלוחות של חווייה שהיתה קיימת. הוא לא חוטעו. הכול היה כמו שנראה לו בהתחלה. כל מה שנראה לו כממשות חיצונית של פעולתו היה רק צל חווייתו העיקרית, שהחוזר למקורו עם תחושת כישלון אמיתי. לו רק לא נגדר תמיד אחר חשדות ילדותיים. אבל מה אפשר היה לצפות ממנו. איך אפשר היה לדרוש ממנו אי-תלות אמיתית במראה עיניו. הוא אהב יותר מדי את כל הפרטים הללו ומיין אותם, במקום לעסוק בעיקר. ניאלץ, אולי, למחול לו את כל סטיותו הקטנות: לפחות עד שלא ימצא לו תחליף, לפחות עד רדתו.

אך הרי במובן מסויים יכול להיות טוב כדבר, ודברו יכול להיות טוב כמוהו, רק אם ידע, שהוא טוב מדבר, המזוהר מולו, בשמים, כדיסקוס זהב מעל ראשו. בפשטות, כיקהת אמנים עתיקים, בפשטות יכול לקבוע, כי הנער יצר את דברו, בעוד שדברו לא יצר אותו, לא ידע עליו ולא העניק לו אפילו דבר פעוט ביותר, סובסטאנציה גולמית ומזהירה זו, שהיתה תלויה בהישג יד, בשמים, או נחה כמירבץ יהלומים בסלע, ודתה כאבן שאין לה הופכין, גם עתה וגם מחר ואת-מול. סתם פירווי לא-כלום תלויים באחיר או לוחות-נחושת כבדים של געגוע, המתנדנדים ומצטלצלים ברוח. לאחר שנסוג מוכה וחלל לפי-נתו, התבונן בעיניים מצומצמות מחדש בפירוח דברו, הוזהרים בחושך, קורי-מתכת מלוהטים ודקים של הזיה ויכולת בלב האפלה. רק על רשתית עינו נקלטו עדיין בבואות זעירות של חיילי עופרת או גמדי קירקס מכורכמים ואדומי מיצנפת, שהעזו פנים נגדו, נגד אדונם הזקן, שתירגלם — ורדה במ רדה במ — גם מאחורי המסך וגם לפניו. שטופי אורות הבמה. כל ה-פרויקציות הללו ניתנו למחיקה במחי יד כחלום מאורע.

(1964)

פאול צלאן

אמרו, שמעתי

מגרמנית: מ. וינקלר

אמרו, שמעתי, כי יש
אבן במים וצגול,
ומעל למים מלה
התגה צגול סביב לאבן.

ראיתי את הצפצפה שלי יורדה למים,
ראיתי את זרועה נטויה לתפס מצמק,
את שרשיה בקרקע מתחננים ללילה.

לא נצתי אחריה, רק
אספתי מן הקרקע אותו פרוז,
שצירתו היתה כצורת העין שלך האצילה,
נטלתי את שרשרת האמרות מצוארך,
לתקיף עמה את השלחן, שעליו הנח הפרור.

ואת הצפצפה שלי לא ראיתי עוד.

טיבינגן, ינואר

עינים ששכנעו
לעוררן.
להן — תחידת
הדבר הבא
מטהרה" — להן
הנפרון על
מגדלי-הלדדלין צפים, ומשק-
שחפים מסביב.

בקורי נגרים ששכנעו לאור
אותן
המלים הצוללות:

אלו בא,
בא אדם,
בא אדם לעולם, היום, בעל
זקן אור של
אבות: הנה,
אלו דבר על
הזמן הנה,
הנה
ממלמל וממלמל
בלי הרף, בלי ה'
רף רף.

(..פלקש, פלקש"')

קובץ שירי פאול צלאן יופיע בהוצאת
"עקד" בתרגומו של מ. וינקלר.

מלח חסרת משמעות שהלדדלין
הרבה להשתמש בה בעת מחלת
הרוח שלו.